

Hierbij vindt u onze input over:

1 – Gelders Programma Landelijk Gebied	1
2 – Kennis over maatregelen voor natuurherstel hard nodig	3
3 – Inspiratie voor de kerstvakantie (voor buiten en binnen).....	3

Beste leden van Provinciale Staten,

We hebben een intensief jaar achter de rug, waarin we elkaar geregeld tegenkwamen en boeiende gesprekken voerden. Ook al zijn we het niet altijd eens, we waarderen onze contacten met jullie zeer!

We kijken uit naar volgend jaar, waarin we ons, samen met jullie, zullen blijven inzetten voor een mooi en duurzaam Gelderland.

Ik wens jullie hele fijne feestdagen en een gelukkig 2023.

Namens de vereniging Natuur en Milieu Gelderland,

Petra Souwerbren
directeur

---

1 – Gelders Programma Landelijk Gebied

Positief over concrete GS-voorstellen, maar PS-leden: let op de kaders!

Het Gelders Programma Landelijk Gebied gaat een belangrijke rol spelen bij de maatregelen om stikstofuitstoot terug te dringen, de natuur te herstellen en te komen tot een nieuwe toekomst voor de landbouw.

Dit is hét moment voor Provinciale Staten om nog bij te sturen op de kaders die Gedeputeerde Staten hebben gepresenteerd. We waarderen het initiatief dat de provincie Gelderland neemt om de grote opgaven voor het landelijk gebied concreet en mogelijk te maken, met landbouw en natuur als belangrijke pijlers. Over de plannen voor tien procent groen-blauwe dooradering zijn we ronduit positief.

We zien echter ook risico's en hiaten, die de resultaten van het GPLG aanzienlijk zullen beperken.

Tijdens de oordeelsvorming op 7 december spraken we daarom in namens de vijf Gelderse natuur- en landschapsorganisaties Natuur en Milieu Gelderland, Geldersch Landschap & Kasteelen, Stichting Landschapsbeheer Gelderland, IVN Natuureducatie en Natuurmonumenten. Daarin verzoeken wij u goede kaders aan GS mee te geven voor de uitwerking van het GPLG.

De volledige inspraak is als bijlage bijgevoegd. De hoofdpunten vindt u hieronder:

Kader 1: Natuurinclusieve en/of kringlooplandbouw

In het belang van een heldere toekomstverwachting stellen wij voor de benodigde emissiereductie te bepalen op grond van bodem-, water- en klimaatdoelen en te realiseren natuurwaarden.

Wij dringen erop aan om nieuwvestiging van niet-grondgebonden landbouw niet toe te staan, met uitzondering van op een agro-bedrijventerrein.

Kader 2: Water en bodem sturend

Welke instrumenten worden gebruikt om 'conflicterende gebruiksfuncties aan te passen of te beëindigen'? Wij adviseren Provinciale Staten hier nadere (proces)afspraken over te maken.

Verder is het van cruciaal belang om nieuwe verdienmodellen voor natuurinclusieve landbouw vorm te geven. Dat is nodig om zowel de grondwaterstand te verhogen rond grondwaterafhankelijke natuur en voor de hoge zandgronden én zoveel mogelijk landbouwgrond te behouden.

Kader 3: Robuust systeemherstel en overgangsgebieden

Wij missen bij de inzet voor overgangsgebieden hydrologische maatregelen die zowel voor water als voor vitale natuur noodzakelijk zijn. Gezien de integrale opgave voor het Gelders Programma Landelijk Gebied is het nodig ook hydrologische maatregelen op te nemen.

Voor het landbouwperspectief in overgangsgebieden denken wij aan natuurinclusieve landbouw, wat meer is dan het sluiten van kringlopen. Juist in deze zones waar de overgang tussen landbouw en natuur verzacht moet worden, ligt het voor de hand natuurinclusieve landbouw te ontwikkelen.

De stikstofaanpak verloopt langzaam. Daarvoor liggen meerdere oorzaken bij het Rijk. Wat Gelderland wel kan doen is voortvarend latente ruimte intrekken en de regels voor saldering aanpassen.

Het is nodig dat natuurherstel op korte termijn geïntensiveerd wordt. Wij vragen de natuurherstelprogramma's en het onderzoek voor natuurherstel in overgangsgebieden daarom uiterlijk in januari 2023 op te leveren.

Wij zijn enthousiast over 10% groen-blaauwe dooradering omdat dit bijdraagt aan doelen voor biodiversiteit, water, klimaat en leefomgeving. Maar wij missen aandacht voor basiskwaliteit natuur en generieke verbetering van biodiversiteit.

Met betrekking tot het Veluwe Arrangement vragen we nieuwe functies per direct te toetsen aan omgevingsdoelen, in plaats van per 2025. We hebben twijfels bij het voornemen vergunningen niet meer op bedrijfsniveau te borgen. Hoe worden de omgevingswaarden gewaarborgd en robuust systeemherstel georganiseerd? Wij vragen om onze organisaties te betrekken in de aanpak.

Kader 4: Gelders Klimaatplan leidend voor klimaatopgave

De klimaatopgave in de landbouw gaat, naast het gebruik van fossiele energie, met name over uitstoot van broeikasgassen (CO₂, methaan, lachgas). Voor de veehouderij verwachten wij overlap met de opgaven voor reductie van stikstofuitstoot. Wij stellen voor deze opgave integraal en concreet te koppelen aan de overige GPLG-opgaven.

-----

2 – Kennis over maatregelen voor natuurherstel hard nodig

De provincie heeft het lopende onderzoek naar natuurherstel in overgangsgebieden rond natuurgebieden stopgezet, vanwege afnemend draagvlak en onzekerheid over het landbouwperspectief. De natuurorganisaties zijn van mening dat de kennis over ecologie en hydrologie hard nodig is, net zoals kennis over perspectief voor de landbouw. Deze bouwstenen zijn onmisbaar om goede gebiedsplannen te kunnen maken. Daarom is het onderzoek ook genoemd als bouwsteen bij de kaders voor het GPLG. Partners betrokken bij het Sectoroverleg Landbouw, Water en Natuur hebben elkaar indringend gesproken hoe Gelderland uit de impasse kan komen. Op zeer korte termijn moet blijken of er een uitweg uit de situatie wordt gevonden. Indien dit niet het geval is, wankelen de kaders voor het GPLG.

3 – Inspiratie voor de kerstvakantie (voor buiten en binnen)

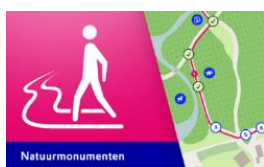
Een welverdiende vakantie, dat gunnen we jullie van harte na dit intensieve jaar – waarbij het komende jaar opnieuw de nodige uitdagingen zal kennen. Gelukkig valt er in ons mooie Gelderland genoeg te genieten en kan de natuur ook inspireren en verbazen als je binnen zit.

Wandelen en fietsen

Kies één van de mooie fietsroutes langs leden van onze Good Food Club en fiets het lekkerste en duurzaamste eten van Gelderse bodem bij elkaar. Je vindt de vijf routes [hier](#). Kijk wel even naar de openingstijden.

Of ontdek de mooiste routes van onze collega's van Natuurmonumenten, IVN Natuureducatie en natuurlijk de klompenpaden van Stichting Landschapsbeheer Gelderland. Allemaal beschikbaar via een app, waarmee je kan zoeken op locatie en gewenste afstand.

Doen

Als het niet vriest, is dit een goede periode om bomen en struiken te planten. Bestel je Boompjes voor beginners-pakket via [de website van Plan Boom](#) en plant drie inheemse bomen in je tuin.

Veldesdoorn

Sporkehout

Gele kornoelje

Film kijken

Wij genoten van deze documentaires, hoopvol en ontroerend (ja, echt, ontroerd door een inktvis, wij zagen 'm ook niet aankomen):

Kiss the ground (Netflix)

My octopus teacher (Netflix)

*Greta Thunberg,
Rebel with a cause
(Waterbear.com)*

Lezen

Martin Drenthen

Merijn Tinga

Babette Porcelijn

Koken en eten

Nu even geen beleidsstukken over eiwittransitie en mestproblematiek – gewoon de keuken in en genieten van lekker koken en nog lekkerder eten. Doe wat bijzonders [met Nederlandse groenten uit het seizoen](#) of ga *all the way* met een [vegan kerstdiner](#).

Fijne vakantie!